

УДК 351.75:351.741]:355.01(477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.28.16>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ОРГАНАМИ (ПІДРОЗДІЛАМИ) НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Середа Валерій Вячеславович,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри адміністративного
права та адміністративного процесу
(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)

Хатнюк Юрій Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри адміністративного
права та адміністративного процесу
(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)

**Сподинський Олександр
Олександрович,**
кандидат юридичних наук
викладач кафедри адміністративного
права та адміністративного процесу
(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)

У даній статті проведено аналіз особливостей забезпечення публічної безпеки та публічного порядку органами (підрозділами) Національної поліції в умовах воєнного стану. Актуальність забезпечення публічної безпеки та порядку сьогодні значно підвищується в умовах широкомасштабної військової агресії російської федерації на практично всій території України. Зазначено, що відсутність належного досвіду практичної діяльності та організації роботи поліцейських підрозділів у зазначеній сфері під час дії правового режиму воєнного стану вимагає подальших наукових досліджень.

Встановлено, що ситуація, яка склалася в країні, поряд із звичними повноваженнями, що реалізуються органами і підрозділами Національної поліції, обумовила виконання ними більш специфічних завдань, зокрема, щодо фіксації військових злочинів, виявлення і затримання диверсантів, мародерів, колабораціоністів, припинення незаконного бізнесу, надання сервісної допомоги населенню, постраждалому внаслідок збройної агресії російської федерації тощо.

Визначено, що до основних завдань діяльності Національної поліції у зазначених умовах можна віднести такі: попередження, припинення та ліквідація групових порушень публічного порядку; забезпечення посиленої охорони особливо важливих та інших об'єктів; забезпечення публічного порядку та публічної безпеки; участь у рятуванні людей та надання їм допомоги; забезпечення охорони майна, яке залишилося без догляду та ін.

Досліджено, що в умовах дії правового режиму воєнного стану під час забезпечення публічної безпеки та порядку на уповноважені органи та підрозділи Національної поліції покладаються особливі вимоги щодо несення служби, зокрема: під час комендантського часу; в умовах активних бойових дій під час звільнення окупованих територій; на блокпостах; виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп ворога; під час взаємодії з підрозділами Національної гвардії України, іншими органами державної та місцевої влади, а також добровольчими формуваннями територіальної громади. Усе це вимагає належного ефективного управління та координації щодо алгоритмів дій у певних ситуаціях, розрахунку сил і засобів та матеріально-технічного забезпечення.

Ключові слова: Національна поліція, публічна безпека, публічний порядок, воєнний стан, повноваження.

PECULIARITIES OF ENSURING PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER BY BODIES (UNITS) OF THE NATIONAL POLICE DURING MARTIAL LAW

Sereda Valeriy Vyacheslavovych,
Doctor of Legal Sciences, Professor,
Professor at the Department of
Administrative Law and Administrative
Procedure
(Lviv State University of Internal Affairs,
Lviv, Ukraine)

Khatniuk Yurii Anatoliiovych,
Candidate of Law Sciences, Associate
Professor,
Head of the Department of Administrative
Law and Administrative Process
(Lviv State University of Internal Affairs,
Lviv, Ukraine)

Spodynskyi Oleksandr Oleksandrovyh,
Candidate of Law Sciences,
Lecturer of the Department of
Administrative Law and Administrative
Process
(Lviv State University of Internal Affairs,
Lviv, Ukraine)

This article analyzes the features of ensuring public safety and public order by the bodies (units) of the National police under martial law. The urgency of ensuring public safety and order today is significantly increased in the conditions of large-scale military aggression of the Russian Federation on almost the entire territory of Ukraine. It is noted, that the lack of proper experience in the practical activities and organization of the work of police units in the specified area during the legal regime of martial law requires further scientific research.

It has been established that the situation that has developed in the country, along with the usual powers exercised by the bodies and units of the National police, conditioned their performance of more specific tasks, in particular, regarding the recording of war crimes,

the detection and detention of saboteurs, looters, collaborators, the termination of illegal business, provision of service assistance to the population affected by the armed aggression of the Russian Federation, etc.

It was determined that the main tasks of the National Police under the specified conditions include: prevention, termination and liquidation of group violations of public order; provision of enhanced protection of particularly important and other objects; ensuring public order and public safety; participation in rescuing people and providing them with assistance; ensuring the protection of property left unattended, etc.

It has been investigated that under the conditions of the legal regime of martial law, during the provision of public safety and order, the authorized bodies and units of the National Police are subject to special requirements regarding service, in particular: during curfew; in conditions of active hostilities during the liberation of occupied territories; at checkpoints; detection and neutralization of sabotage and reconnaissance groups of the enemy; during interaction with units of the National Guard of Ukraine, other state and local authorities, as well as voluntary formations of the territorial community. All this requires proper effective management and coordination regarding the algorithms of actions in certain situations, the calculation of forces and means, and material and technical support.

Key words: National Police, public safety, public order, martial law, powers.

Постановка проблеми. Повномасштабне військове вторгнення сусідньої держави-агресора, військові дії на значній частині території нашої держави і ракетні обстріли на усій її території спричинили в Україні певні негативні явища: падіння економіки, масову легальну і нелегальну міграцію населення, порушення публічного порядку тощо. Це об'єктивно вимагає особливих, швидких і дієвих заходів, спрямованих на покращення діяльності органів державної влади, а особливо органів (підрозділів) Національної поліції України, зокрема – у посиленні контролю щодо забезпечення публічної безпеки та публічного порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню забезпечення публічної безпеки та порядку органами (підрозділами) Національної поліції України приділяли увагу такі вчені, як: Д. С. Афонін, А. В. Боксгорн, С. С. Вітвіцький, А. В. Долинний, С. С. Єсімов, В. В. Заросило, О. М. Ільницький, Д. І. Йосифович, Р. А. Калюжний, М. В. Ковалів, А. М. Колодій, В. П. Кононець, Р. С. Мельник, О. Б. Мороз, Ю. С. Назар, О. О. Панова, В. Г. Фатхутдінов, О. С. Юнін та багато інших. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, практично відсутні дослідження, присвячені забезпеченню органами (підрозділами) Національної поліції України публічної безпеки та порядку саме в умовах воєнного стану, у яких ми, на жаль, перебуваємо і сьогодні. Відсутність належного досвіду практичної діяльності та організації роботи поліцейських підрозділів у зазначеній сфері під час дії правового режиму воєнного стану вимагає подальших наукових досліджень.

Метою статті є вивчення особливостей забезпечення публічної безпеки та публічного порядку органами (підрозділами) Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності

України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Тому можна стверджувати, що сьогодні військовий стан в Україні є особливим правовим режимом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування усіх громадських організацій у виняткових обставинах зовнішнього характеру – в умовах життєво важливої необхідності відбиття повномасштабного військового вторгнення рашистів у нашу країну. Безумовно, що особливої уваги заслуговує висвітлення питань особливостей забезпечення публічної безпеки та публічного порядку органами (підрозділами) Національної поліції в умовах воєнного стану.

Відповідно до пункту 24 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція, відповідно до покладених на неї завдань, має повноваження щодо участі у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його введення на всій території України або в окремі місцевості. Крім того, статтею 24 цього Закону визначено додаткові повноваження поліції та встановлено, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремі місцевості [2].

Важливість забезпечення публічної безпеки та публічного порядку зумовлена створенням стану захищеності прав і свобод громадян, їх життя та здоров'я, попередженням кримінальних та адміністративних правопорушень, повагою до честі й людської гідності, дотриманням норм суспільної моралі і порядку. При цьому актуальність забезпечення публічної безпеки і публічного порядку сьогодні значно підвищується в умовах широкомасштабної військової агресії російської федерації на практично всій території України, яка стала результатом восьмирічних гібридних військових дій в окремих районах Донецької і Луганської областей, у зв'язку із чим 24 лютого 2022 р. Указом Президента України було введено військовий стан на всій території держави, який установлює особливий правовий режим, спрямований на відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності.

Ситуація, що склалася в країні, поряд із звичними повноваженнями, що реалізуються органами і підрозділами Національної поліції, обумовила виконання ними більш специфічних завдань, зокрема, щодо фіксації військових злочинів, виявлення і затримання диверсантів, мародерів, колабораціоністів, припинення незаконного бізнесу, надання сервісної допомоги населенню, постраждалому внаслідок збройної агресії російської федерації тощо.

Для того, щоб органи (підрозділи) Національної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок та публічну безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб дана діяльність була належним чином організована. Для цього, з урахуванням оперативної обстановки, соціальних, політичних та економічних умов, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися. У зв'язку з цим потребує уваги здійснення ретельного планування дій поліцейських у відповідних ситуаціях.

У таких планах визначаються наявні сили та засоби, склад зведеного загону, додаткові сили та засоби, резерви, варіанти посиленого несення служби, підвищена готовність особового складу, бойова готовність, схеми зв'язку, конкретні виконавці й їх

обов'язки, календарний графік виконання заходів на той чи інший варіант розвитку особливих подій. До плану додаються оперативні карти, схеми збору особового складу по тривозі, основні та запасні місця дислокації, порядок взаємодії з іншими правоохоронними органами. У плані вказуються також підстави і порядок введення його в дію. Типові плани багаторазового використання дають можливість економити час під час розроблення управлінських рішень, виборі оптимальних варіантів і порядку дій, попередніх розрахунків сил і засобів, підготувати особовий склад до діяльності в умовах воєнного стану [3].

Крім цього, важливого значення набуває психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та професійна натренованість і загартованість.

В умовах дії правового режиму воєнного стану під час забезпечення публічної безпеки і порядку на уповноважені органи та підрозділи Національної поліції покладаються особливі вимоги щодо несення служби. До таких особливостей, наприклад, відносяться несення служби щодо забезпечення публічної безпеки і порядку під час комендантського часу; в умовах активних бойових дій під час звільнення окупованих територій; на блокпостах; виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп ворога; під час взаємодії з підрозділами Національної гвардії України та добровольчими формуваннями територіальної громади тощо. Усе це вимагає належного ефективного управління та координації щодо алгоритмів дій у певних ситуаціях, розрахунку сил та засобів, матеріально-технічного забезпечення тощо [4, с. 224].

До основних завдань діяльності Національної поліції у зазначених умовах можна віднести такі: попередження, припинення та ліквідація групових порушень публічного порядку та масових заворушень; забезпечення посиленої охорони особливо важливих та інших об'єктів; забезпечення публічного порядку та публічної безпеки; участь у рятуванні людей та надання їм допомоги; забезпечення охорони майна, яке залишилося без догляду та ін.

Низку особливостей забезпечення публічної безпеки і публічного порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану передбачено Постановою Кабінету Міністрів України «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану» від 08.07.2020 № 573, яка окрім питань взаємодії з іншими правоохоронними органами закріплює права патрулів під час дії комендантської години, а саме:

1) затримувати і доставляти в органи або підрозділи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення;

2) перевіряти в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, або паспортні документи іноземця, особи без громадянства, документи, що підтверджують законність перебування на території України, та перепустки, а в разі їх відсутності – затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи; за потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться;

3) вилучати в осіб предмети, які є знаряддям, засобом або предметом правопорушення, і передавати їх органам або підрозділам Національної поліції;

4) тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях та дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб, рух транспортних засобів, зокрема транспортних засобів іноземних, консульських установ чи представництв міжнародних організацій; виводити осіб з окремих ділянок місцевості та об'єктів, евакуювати транспортні засоби;

5) входити (проникати) на територію та у приміщення підприємств, установ і організацій, у житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать особам, під час припинення кримінального правопорушення та в разі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю осіб;

6) використовувати зі службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам (за їх згодою), підприємствам, установам і організаціям, за винятком транспортних засобів іноземних консульських установ чи представництв міжнародних організацій, для запобігання вчиненню кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину або для доставки до лікувальних закладів осіб, які потребують медичної допомоги, проїзду до місця злочину;

7) застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу, зброю і спеціальні засоби [5].

На думку Вітвіцького С. С., основним пріоритетом забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану залишається співпраця поліції, інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства стосовно формування безпечних умов життєдіяльності територіальних громад, що обумовлює реалізацію низки спільних заходів, зокрема:

- створення зведених груп поліцейських та представників територіальної оборони для підтримання безпеки в громаді в умовах воєнного стану;

- збільшення патрульних нарядів у територіальних громадах, які звільнені з тимчасової окупації чи тих, які знаходяться поблизу зони бойових дій;

- посилення контролю за обігом зброї;

- забезпечення надійної роботи камер муніципального відеоспостереження, дані яких моніторитимуться працівниками поліції і використовуватимуться в поліцейській діяльності;

- встановлення рішеннями територіальних громад заборон на використання піротехнічних виробів та транспортних засобів у конструкції яких є система випуску відпрацьованих газів з прямою та інші вихлопні системи, де відсутній шумопоглинач, на їх територіях до скасування режиму воєнного стану;

- встановлення рішеннями територіальних громад заборон на продаж алкогольних напоїв;

- залучення приватного сектору до співпраці з органами публічного адміністрування в частині залучення їх можливостей для евакуації, транспортування, забезпечення життєдіяльності територіальних громад;

- проведення профілактичної та роз'яснювальної роботи серед жителів з безпекових питань, зокрема, порядку роботи блокпостів, обмежень комендантського часу, інформування їх про існуючі канали повідомлень до поліції про підозрілих осіб чи невідомі предмети [6, с. 70].

Висновки. Отже, поліцейські, які виконують обов'язки з охорони публічного порядку та публічної безпеки в умовах воєнного стану, мають знати організацію і тактику діяльності правоохоронних відомств у таких умовах, завдання, функції, форми і методи діяльності поліції, рішення місцевих органів влади з питань охорони публічного порядку, чинне законодавство, зокрема те, яке регламентує дії поліції та інших правоохоронних структур в умовах режиму воєнного стану. Тобто надзвичайна складність забезпечення публічного порядку та публічної безпеки в умовах воєнного стану вимагає високої професійної підготовки працівників поліції. Дії поліцейських в умовах воєнного стану повинні бути юридично грамотними, сприйматися громадянами, чий права та свободи обмежуються, як справедливими та законними.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року № 58-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Ковалів М. В., Іваха В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. №837. С. 65–70. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vnulpurn_2016_837_12
4. Афонін Д. С., Боксгорн А. В. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 224–230. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.39>
5. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-п#Text>
6. Вітвіцький С. С. Забезпечення безпеки громад органами та підрозділами Національної поліції в умовах воєнного стану. *Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 1 липня 2022 року) / Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2022. С. 68–71.